

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ  
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ  
ΤΡΙΤΗ 10 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014  
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:  
ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ  
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

**ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**

- A1.** α. αγροτική μεταρρύθμιση: Σχολικό βιβλίο σελ. 42 «καθώς .... κοινωνικές συνθήκες».  
β. κίνημα στο Γουδί: Σχολικό βιβλίο σελ. 86-87 «το 1909 ... μέσω της Βουλής».  
γ. Συνθήκη των Σεβρών: Σχολικό βιβλίο σελ. 96 «Η Συνθήκη των Σεβρών ... απτή πραγματικότητα» και σχολικό βιβλίο σελ. 144 «Τον Ιούλιο ... στην Ελλάδα».
- A2.** α. Λάθος β. Σωστό γ. Σωστό δ. Σωστό ε. Λάθος
- B1.** α) Σχολικό βιβλίο σελ. 84 «η οργάνωση των κομμάτων ... της εκλογικής τους περιφέρειας».  
β) Σχολικό βιβλίο σελ. 84 «αντίθετα με τις άλλες χώρες ... του ενεργού πληθυσμού».
- B2.** α) Σχολικό βιβλίο σελ. 250-251 «Η πρόταση του Ελευθέριου Βενιζέλου ... υπέρ του λαού σας».  
β) Σχολικό βιβλίο σελ. 252-253 «Στις 10 Μαρτίου ... του ίδιου έτους».

**ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**

- Γ1.** Ιστορικό πλαίσιο α) Σχολικό βιβλίο σελ. 90 «Ο Βενιζέλος πήρε... μεταρρυθμιστικό του έργο» και σχολικό βιβλίο σελ. 91 «Το ρεύμα ... κοινωνικών προβλημάτων» β) Σχολικό βιβλίο σελ. 218-219 «Λίγους μήνες ... 12 Οκτωβρίου 1912»
- α) Ο Βενιζέλος πήρε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μετά την παραίτηση της Κυβέρνησης Δραγούμη. Η νέα κυβέρνηση που σχηματίστηκε υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο ορκίστηκε στις 6 Οκτωβρίου 1910, ενώ, όπως μας πληροφορεί το παράθεμα, ο κρητικός πολιτικός ανέλαβε τα υπουργεία των Στρατιωτικών και των Ναυτικών. Μετά από την ολοκλήρωση των προγραμματικών δηλώσεων της νέας κυβέρνησης στις 9 Οκτωβρίου ζητήθηκε από το κοινοβούλιο ψήφος εμπιστοσύνης. Επειδή, ωστόσο, ο Βενιζέλος αντιμετώπιζε προβλήματα με την εξασφάλιση ψήφου εμπιστοσύνης, σε συνεννόηση με το βασιλιά Γεώργιο Α' προχώρησε σε διάλυση της Βουλής και προκήρυξη νέων εκλογών. Όπως πληροφορούμαστε από το παράθεμα ο βασιλιάς Γεώργιος Α' συμφώνησε με αυτήν την πολιτική κίνηση του Βενιζέλου καθώς αντιλαμβανόταν πως υπήρχε σημαντική λαϊκή στήριξη των πολιτικών μεταρρυθμίσεων που πρέσβευε ο κρητικός πολιτικός. Τελικά στις 12 Οκτωβρίου δημοσιεύθηκε η προκήρυξη των νέων εκλογών. Η πρωτοβουλία του Γεωργίου Α' αναστάτωσε τα παλαιά κόμματα.

Οι επικεφαλής των τριών σημαντικότερων παλαιοκομματικών συνδυασμών, Γ. Θεοτόκης, Δ. Ράλλης και Κ. Μαυρομιχάλης κατήγγειλαν τη βίαιη διάλυση της βουλής και αποφάσισαν να μη συμμετάσχουν στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1910, θεωρώντας αντισυνταγματική την κίνηση του βασιλιά. Σύμφωνα με το παράθεμα, η απόφαση των τριών πολιτικών αρχηγών θα μπορούσε να ερμηνευτεί περισσότερο ως συνειδητοποίηση του πολιτικού τους αδιεξόδου και λιγότερο ως προσπάθεια να προασπίσουν τη συνταγματική νομιμότητα. Ο πολιτικός τους σχεδιασμός ενδεχομένως προέβλεπε μια μελλοντική εκλογική αναμέτρηση υπό καλύτερες συνθήκες. Το ερώτημα που θα μπορούσε να τεθεί, όπως προκύπτει και από το παράθεμα, είναι το αν το παλαιοκομματικό καθεστώς δεν αντιλαμβανόταν τη δεδομένη στιγμή τις νέες πολιτικές συνθήκες που δημιουργούνταν ή αν επιδίωκε μια μελλοντική εκλογική επικράτηση η οποία θα προέκυπτε ως αποτέλεσμα της φθοράς μιας νέας Βενιζελικής κυβέρνησης. Στις εκλογές που διεξήχθησαν το Νοέμβριο του 1910 οι Φιλελεύθεροι κέρδισαν τη συντριπτική πλειονότητα των εδρών: 307, σε σύνολο 362. Ο Βενιζέλος ήταν πλέον ελεύθερος να προχωρήσει στο μεταρρυθμιστικό του έργο.

Το ρεύμα που είχε το κόμμα του Βενιζέλου φάνηκε και στις επόμενες εκλογές του Μαρτίου του 1912, στις οποίες πήραν μέρος όλες οι πολιτικές δυνάμεις. Ανέδειξε 146 βουλευτές, ενώ τα άλλα κόμματα μόνο 36. Σ' αυτές τις εκλογές φάνηκε ότι η πλειοψηφία των ψηφοφόρων τάχθηκε υπέρ του κόμματος των Φιλελευθέρων, επειδή οι καινοτομίες που είχαν εισηγηθεί γέννησαν την ελπίδα για την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων. Τα παλαιά κόμματα τα οποία απείχαν από την εκλογική αναμέτρηση του Νοεμβρίου 1910 ανέδειξαν ως βουλευτές μόνο σημαντικές πολιτικές προσωπικότητες των σχηματισμών τους, ενώ, όπως αναφέρεται στο παράθεμα, πολλοί αρχηγοί των παλαιών κομμάτων με δυσκολία κατόρθωσαν να κερδίσουν θέση στο νέο κοινοβούλιο. Σε πιο ακραίες περιπτώσεις, όπως του Δ. Ράλλη και του Α. Ζαΐμη, η εκλογή προέκυψε έπειτα από αναπληρωματικές εκλογές σε άλλες περιοχές. Στη νέα Βουλή αντιπολιτευτική δράση ανέλαβαν οι παλαιοκομματικοί, Γ. Θεοτόκης, Δ. Ράλλης, Κ. Μαυρομιχάλης, καθώς και νέα πολιτικά πρόσωπα, όπως ο Δ. Γούναρης, Π. Τσαλδάρης και Ν. Δημητρακόπουλος.

- β) Ο Βενιζέλος, ως πρωθυπουργός της Ελλάδας, με το οξύτατο πολιτικό του αισθητήριο γνώριζε ότι δεν είχε φτάσει ακόμη το πλήρωμα του χρόνου προκειμένου να προβεί σε αποφασιστικές ενέργειες για την οριστική επίλυση του Κρητικού ζητήματος. Στις επίμονες παρακλήσεις των συμπατριωτών του Κρητών απαντούσε αρνητικά και φαινόταν δυσάρεστος. Η σταθερή άρνησή του να επιτρέψει την είσοδο Κρητών βουλευτών στο ελληνικό κοινοβούλιο προκάλεσε στην Κρήτη ισχυρές αντιδράσεις. Αναταραχή εκδηλώθηκε στα τέλη του 1911 και συγκροτήθηκε πάλι στο νησί Επαναστατική Συνέλευση (3 Ιανουαρίου 1912), ενώ άρχισαν να οργανώνονται και ένοπλα τμήματα. Το νέο ελληνικό κοινοβούλιο που προέκυψε έπειτα από τις εκλογές του Μαρτίου του 1912 άρχισε το έργο του κάτω από αντίξοες συνθήκες, αφού έπρεπε να διαχειριστεί και τις νέες εξελίξεις που είχαν προκύψει αναφορικά με το Κρητικό ζήτημα. Στην Κρήτη εξάλλου είχαν διενεργηθεί εκλογές παράλληλα με αυτές στην Ελλάδα με σκοπό να αποσταλούν οι Κρητικοί εκπρόσωποι στη νέα ελληνική βουλή. Η κατάσταση, όπως

πληροφορούμαστε από το παράθεμα, ήταν εξαιρετικά κρίσιμη, αφού οι Κρήτες είχαν κηρύξει την ένωση του νησιού με την Ελλάδα, ενώ από την πλευρά της η Τουρκία αναζητούσε αφορμή για ελληνοτουρκικό πόλεμο. Ο Βενιζέλος θεωρώντας πως η χώρα είναι ανέτοιμη για μια νέα πολεμική περιπέτεια αρνήθηκε να δεχτεί τους εκπροσώπους βουλευτές της Κρήτης στην ελληνική Βουλή. Όπως μπορούμε να πληροφορηθούμε από το παράθεμα, ο κρητικός πολιτικός μετά την απόφαση που έλαβε απομονώθηκε για τέσσερις μέρες στο ξενοδοχείο που διέμενε, γεγονός που αποδεικνύει την κακή ψυχολογική του κατάσταση έπειτα από τις νέες εξελίξεις.

Εκείνο που δεν κατόρθωσε να λύσει η διπλωματία, το έλυσε ο πόλεμος. Ευθύς μετά την έκρηξη των Βαλκανικών πολέμων (Οκτώβριος 1912) οι πύλες του ελληνικού Κοινοβουλίου άνοιξαν για τους Κρήτες βουλευτές, που έγιναν δεκτοί με εκδηλώσεις απερίγραπτου πατριωτικού ενθουσιασμού. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων ανέγνωσε Ψήφισμα, σύμφωνα με το οποίο «*η Ελλάς αποδέχεται όπως του λοιπού ενυπάρχη κοινόν Κοινοβούλιον δια το ελεύθερον Βασίλειον και διά την νήσον Κρήτην*». Αλλά ο Βενιζέλος δεν προχώρησε περισσότερο, για να μη διαταράξει τις σχέσεις του με τις ευρωπαϊκές Δυνάμεις, εν όψει και του πολέμου που είχε αρχίσει. Αρκέστηκε να αποστείλει στην Κρήτη ως Γενικό Διοικητή το φίλο του Στέφανο Δραγούμη, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 12 Οκτωβρίου 1912.

- Δ1.** Ιστορικό πλαίσιο **α)** Σχολικό βιβλίο σελ. 166-167 «Σημαντικότερες ... εθνικό κορμό»  
**β)** Σχολικό βιβλίο σελ. 167-168 «Για ένα διάστημα ... στην πατρίδα τους».

**α)** Η Μικρασιατική καταστροφή επηρέασε σημαντικά την πορεία του ελληνικού έθνους στη σύγχρονη εποχή. Ορισμένοι την παραλλήλισαν με την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453, ενώ άλλοι θεώρησαν το 1922 ως αφετηρία της νέας Ελλάδας. Το προσφυγικό ζήτημα, ως συνέπεια της Μικρασιατικής καταστροφής, αποτέλεσε για την Ελλάδα ένα οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητας, με επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της ζωής του νεοελληνικού έθνους.

Σημαντικότερες ήταν οι επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων στην εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της Ελλάδας. Το 1920 η Ελλάδα είχε 20% μη Έλληνες ορθόδοξους, ενώ το 1928 μόλις 6%. Ο ελληνικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης και της Ηπείρου αυξήθηκε, ενώ η Κρήτη, η Λέσβος και η Λήμνος εξελληνίστηκαν πλήρως. Πιο συγκεκριμένα για την περίπτωση της Θράκης, με βάση τα στοιχεία που μπορούμε να αντλήσουμε από το πρώτο κείμενο, εξαιτίας του γεγονότος πως μετά τη Βουλγαρική κατοχή του 1913 υπήρξε μείωση του ελληνικού στοιχείου στην περιοχή, η εγκατάσταση προσφύγων υπήρξε μια από τις βασικές προτεραιότητες του ελληνικού κράτους. Το 1924 το ελληνικό στοιχείο θα φτάσει το 62,1%, ενώ το 1928 ένας στους τρεις κατοίκους της Θράκης ήταν πρόσφυγας. Η κυριότερη, όμως, μεταβολή στην εθνολογική σύσταση λόγω της εγκατάστασης των προσφύγων συνέβη στη Μακεδονία. Το ποσοστό των μη Ελλήνων ορθοδόξων που ήταν 48% το 1920, έπεσε στο 12% το 1928. Η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας είχε μεγάλη σημασία για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας. Εξάλλου, αραιοκατοικημένες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, κάποιες από αυτές παραμεθόριες, εποίκίστηκαν

από πρόσφυγες. Με τον τρόπο αυτό κατοχυρώθηκαν οι νέες περιοχές που ενώθηκαν με την Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς πολέμους και ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό. Χαρακτηριστική, επίσης, είναι και η επισήμανση του Ε. Βενιζέλου σε λόγο του το 1929 πως το ελληνικό κράτος ποτέ δεν είχε μεγαλύτερη επικράτεια αλλά και μεγαλύτερη ομοιογένεια. Την άποψη του Ε. Βενιζέλου ενισχύει και ο Stephan Ronhart, ο οποίος στο δεύτερο κείμενο αναφέρει πως μετά την άφιξη των προσφύγων ο ελληνικός πληθυσμός των 6.550.000 παρουσιάζει γλωσσική και θρησκευτική ομοιογένεια, ενώ, τέλος, εκφράζει την άποψη πως η ενσωμάτωση των προσφύγων δεν συνέβαλε μόνο στην «συναρμολόγηση του εθνικού κορμού» αλλά κι ανόρθωσε ηθικά τον ελληνισμό.

- β) Για ένα διάστημα η άφιξη των προσφύγων φαινόταν δυσβάστακτο φορτίο για την ελληνική οικονομία. Μεσοπρόθεσμα όμως αυτή ωφελήθηκε από την εγκατάσταση των προσφύγων.

Κατ' αρχάς αναδιάρθρωθηκαν οι καλλιέργειες και η αγροτική παραγωγή πολλαπλασιάστηκε. Σε μία δεκαετία (1922-1931) οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν περίπου κατά 50%, η γεωργική παραγωγή διπλασιάστηκε και εξασφαλίστηκε επάρκεια σε σιτηρά. Χαρακτηριστικά μπορούμε να παρατηρήσουμε στον πίνακα την αυξητική τάση που υπάρχει στην παραγωγή δημητριακών, καπνού και βαμβακιού από το 1923 έως το 1925, ενώ η μείωση στην παραγωγή δημητριακών και καπνού το 1922 αποτελεί, προφανώς αποτέλεσμα των δυσμενών για τη χώρα συνθηκών που προκάλεσε η Μικρασιατική καταστροφή. Οι πρόσφυγες εφάρμοσαν την αμειψισπορά και την πολυκαλλιέργεια και στήριξαν το θεσμό της μικρής γεωργικής ιδιοκτησίας.

Η έλλειψη γεωργικών εκτάσεων προς διανομή στους πρόσφυγες υποχρέωσε το κράτος να αναλάβει την κατασκευή μεγάλων εγγειοβελτιωτικών έργων, κυρίως στη Μακεδονία, και έτσι αυξήθηκαν οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Από το δεύτερο κείμενο πληροφορούμαστε πως οι ελληνικές κυβερνήσεις δρομολόγησαν μεγάλα αρδευτικά και εγγειοβελτιωτικά έργα στις πεδιάδες των Σερρών, της Δράμας και της Θεσσαλονίκης, ενώ ακόμα υπήρξε διευθέτηση σε κοίτες χειμάρρων και ποταμών, όπως του Αξιού και του Στρυμόνα. Τα έργα αυτά ωφέλησαν την αγροτική παραγωγή. Εισήχθησαν νέες καλλιέργειες ή επεκτάθηκαν οι παλιές (καπνός, βαμβάκι, σταφίδα). Από το τρίτο κείμενο πληροφορούμαστε πως στις περιοχές της Αξιούπολης, της Βέροιας, της Έδεσσας, της Αριδαίας και της Φλώρινας αναπτύχθηκε η αμπελοργαία και η σηροτροφία, ενώ σε Έδεσσα, Βέροια και Δράμα προωθήθηκε η ροδοκαλλιέργεια για την παραγωγή ροδέλαιου. Υπήρξε, επιπλέον, από τους πρόσφυγες εισαγωγή νέων αμπελοκαλλιέργειών αμερικανικής προέλευσης, οι οποίες παρουσίαζαν ιδιαίτερη ανθεκτικότητα στη φυλλοξήρα. Παράλληλα, η κτηνοτροφία και η πτηνοτροφία βελτιώθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά. Η δένδροκομία και η αλιεία αναπτύχθηκαν από πρόσφυγες που ήταν ειδικευμένοι σε αυτές τις ασχολίες στην πατρίδα τους.